

Republika Srbija

O ARAKHUTNO THEMESKO
(O OMBDUSMANO)

Deligradska 16
11000 Beograd

Telefon: 011 2068 100

Faks: 011 213 54 56

zastitnik@zastitnik.rs

www.zastitnik.rs

The printing of this brochure was supported
by the OSCE Mission to Serbia.

www.osce.org/serbia

**Te inćarena kaj si Tumaro
manušcano thaj minoritikano
hakajipe thaj mestipe harade....**

**Roden katar organura ravelimaske
Te o bangipe orton,
ačhade sen, a vi majdur
paćan kaj sen an ortoqe.....**

O ARAKHUTNO THEMESKO
(O OMBDUSMANO)

Paćivalalen manušalen,

O čačaripen thaj arakhipen tumare hakaimasko (pravonengo), sargo vi thamindo (zakonito) thaj orto fundosaripe udžilimasko (obavezeno) majangluno si godornipe (obaveza) državako thaj sa lake institucije thaj sa bućarne si udžile te godoja bući keren džanglimasa thaj pherde zorasa. Majbut džene lendar godova vi keren. No palem, naj khanči so sa mišto si, ni e manuša ni država. Godoleske si mehanizmura savenca e država thol zor te ortol o bangipe savo kerel vare khon an lako nav. O arakhutno themesko, ombudsmano, jekh si lendar savo sikavel pe, kana aver institucije ni keren khanči thaj kana lenge procedure naštisaren te mažutin sar trubul. Te paćana kaj si tumaro manuškano thaj minoritikano hakaibe thaj mestipe (sloboda) harade, te e organura ravelimaske (upravake) Tumenca kerde nasul vaj keren bithaminde, bi somdžanimasa, sar von kamen; te džanglimasa kerena tumenge zianđ (šteta) vaj Tumen ciknarel andar godova sarsave sen tumen sargo džene; te bireslimasa zumaden te biortope orton, ačhade tumen, a vi majdur haćaren kaj sen an mištope – vakaren godova e ombudsmanoske. Keren godova so majanglal godoleske te biortope inćarena andar nesavo tumaro dženutno sarsavipe. Morre amala pe bući thaj me, ka dikhas so sikaden amenge, ka boldas na numa e thamijura, no vi sa aver ačhipe čačimasko thaj trujalimasko thaj sar trubul ka avas dži gothe sen li bilače kerimasa e ravelimaske organuunenge dukhade vaj tumen ka bićhalas karing aver mahanizmura arakhadimaske tumare hakaimaske thaj theripeske. Te dikhasa kaj vare khonik ni kerda sar trubul, ka rodas te godoja bući ortolpe thaj ka mothas čhand (naćino) sar šaj te ovel kerdo. Našti, ande godova, korkoro te arlis so si ando vaj sar si kerdino pe soste žalin tumen. Argumenunenge zorasa, pućarde ćićidimasa angla o them thaj e baripesa amare instucijako šaj organoske savo pućelpe tumare hakaimaske, po thami fundosardo therdipe, vaj savo fundosarel so sen udžile džanavas kaj trubul te si ortosardo. Te paćana kaj sen ando ortope na pomuken tumen. No te na lena sajek šajipe, kaj šaj avela ta najsen ando ortope, šaj avel kaj ka aven šudre đoske. Sasijekh hakaibe sinusardo (ogranićime) si avrenge hakaimasa thaj si les duj riga – mištope (ovlašćenjura) thaj phandlipe (obaveze). Aven gatisarde te len liduj.

Arakhutno themesko
Ombudsmano
Saša Janković

So si thaj kon si o arakhutno themesko (ombudsmano)?

Ombudsmano (arakhutno themesko) si institucija bare tradicijasa, savi ades trajil ande majbut katar 130 phuvja lumijake.

Majangluno ombudsmano fundosardo si Konstitucijasa katar e Švedsko vadži 1809. beršeste.

Institucija ombudsmanoski pala godova kerde vi aver skandinavske phuvja, a katar eftavardešte berša XX šelberšutnimaske vi but evropikane thaj avral evropikane phuvja.

Ombudsmano si lav savo avel andar e Švedsko thaj semnosarel manušes savo kerel godoja bući, a šaj avel murš vaj džuvli. Oficijelno nav akale instituciako ande Republika Srbija si arakhutno themesko (ombudsmano).

O arakhutno themesko (ombudsmano) an Republika Srbija, majangluno katar fundosaripe godole institucijako po niveli republikako, si o Saša Janković, diplomirime juristo andar o Beogrado. E arakhutne themeske (ombudsmano) alosarda, sar Konstitucijasa rodelpe, o Parlamento, majbutere dženendar save si deputatura. Lija te kerel bući po 23. julo 2007. berš thaj lesko mandato si pandž berš.

Arakhutno themesko (ombdusmano) naj:

- themesko advokati (ni inklel andar o them anglav krisi vajaver organura);
- sevlipe (služba) bipoćinde hakajimase pomosarimase.(našti Tumenge hramol tužbe, rudimata, žalbe thaj aver lila, učom godolese si advokatura thaj sevne hakajimase pomosarimase ande opštine, thaj vi but bivladake amalimata);
- varekhonik kon anel naredbe vaj rokhelipe (zabrane) avere organonenge ravelimase;
- “univerzalno drab” savo ka rešil sa problemura themese, agorisarel čingara thaj fuljarel thodino bivortope.

E arakhutne themeske (ombdusmanoske) naj aštipe te kontrolišil bući:

- Republikake Prezidentoske
- Vladake katar Republika Srbija
- E parlamentoski
- Ustavnone krisoske
- Krisonenge thaj javnone tužilaštvonenge

Sar naj les aštipe te kontrolišil buti akale organonengi, o arakhutno themesko (ombdusmano) naj ando šajipe te postupil pe tumare pritužbe save pučen pe lenge bućake.

Lačo ravelipe

Them počinel thaj hakjimasa ažukarel lačo ravelipe.
“Lačo” ravelipe

- kererel bući numa po thami (po zakono)
- kana trubul thaj sar trubul amboldel po manglipe themesko
- boldino si karing trubul pe themesko thaj pherdipe leske trubulimase
- putardo si thaj loče šaj avel pe dži leste
- karing o them inčarel pe mištomasa thaj samasa
- lel thaj ortol kaj kerda doš
- ni kerel zianđ (šteta) themeske
- jekhane postupil manušencar ande jekhane thaj čhute situacije
- ni diskriminišil e manušen (bi dikhimasko save themeske priperen si li džuvlja vaj mruša, savi si rasa, rang morčhako, so si thaj katar si savi čhib vakarel, savo pačamasko fundope isi le, inčardipe thaj gindipe, politikano uladipe, priperipe minoritenge, so si len, berša, seksualno uladipe, than bijanimasko, šajipe)
- ni lel nasulale pire bućako mištope
- ni phučarel e faktura e manušenge
- naj phanglo ni pala kaste thaj najle anglamanglin
- kana trubul, kerel buti po manglipe themesko

Bilačo ravelipe

Bilačo ravelipe ni mištol theme.

“Bilačo” ravelipe

- ni mištol thami
- ni mištol propisome postupko
- vi kana naj sose lungu inčarel o postupko
- ni izvršil ando činavdipe
- lel nasul mištope thaj hakajipe savo sile
- zurarel buti kaj si bidošako (ni mištol kana kerel doš)
- bijekhane inčarelpe karing e manuša (diskriminišil theme)
- phanglo si themeske
- “biastrdo” si
- manuš angla leste hačarelpe bišajutne te resel thaj te arakhel piro hakajipe
- našel katar piri bući thaj nakhavela pe avreste
- ni lačharel piri bući avre organonenca ravelimase
- phiravel theme katar šalteri džikav šalteri
- kav them zumavel bilačo hačaripe, xasardipe thaj bararel počinipe
- khančese čhuvel nevo manglipe pala reslipe themeske hakajimase
- ni unzarel themeske šajipe te dikhen sar džal lengi bući

So si e arakhutne themeske (ombdusmanoske) buti?

O arakhutno themesko (ombdusmano) rodel o došaripen savo vazden e manuša po keripe ravelimaske organungo thaj po dukhadipe vaj haradipe lenge manuškane thaj minoritikane mestimasko thaj hakajimasko.

Organura ravelimaske si organizacije save, maškar aver, kana keren thaj primenin thamiura činaven katar hakajipe thaj so si o them udžilno thaj po thami fundosardo therardipe (interesura) manušenge. Organura ravelimaske savena o them majbut arakhadol si ministarstvura, agencije, sekretarijatura, direkcije, fondura, zavodura, javne preduzečura thaj ustanove. Arakhutno themesko pučelpe numa pe organura save primenin thamiura thaj aver propisura katar e Republika Srbija.

Majbut kerel buti savi lestar roden e manuša, ama o Arakhutno themesko (ombdusmano) šaj te kerel buti vi pe piro vast, kana po fundo džanglipesko dikhel kaj avilo dži kaj dukhadipe e manuškane hakaimsko thaj mestimasko, vaj dži kaj aradipe e themeske hakajimasko. Kana mandil kaj dži kaj dukhadipe themeske hakaimaske avel andar godova kaj naj, vaj naj sode trubul lače thamiura e arakhutne themeske si mištope te del prepozicia te andon neve vaj te parruven pe godola save si.

Počinelpe li taksa žalbake?

Kana delpe pritužba, sargo vi sasti bući anglav arakhutno themesko (ombdusmano) ni počindol pe khañči.

Naj sinosardo (ograničime) kozom pritužbe šaj den , te godova hakaibe ni nasul .

Manuša ni počinen taksa ni maso aver počinipe kana mothon pi dukh e ara themeske (e ombdusmanoske), no bući kadale institucijako počinelpe andar budžeto e Srbijake Republikako savo pherdol pe lovenca kotar i taksa savi pokinen sa e džene ande phuv.Undaras (savetujis) theme te pheraren piro hakajipe thaj te mothon po pharipe e arakhutne themeske (ombdusmanoske) atoska kana čače trubul thaj kana si godova mišto.

Kana bigodorne vazden pe doša haradol hakajipe avrengo, xasardol trubut vaxti thaj ačhadol vaj phararel pe arakhadipe hakajimasko e themesko.

Pe savi čhib šaj obratin tumen e arakhutne themeske (ombdusmanoske)?

Pe ma savi čhib thaj hramomasa savesa theraren tumen sako đes ande komunikacija.

Kon šaj žalilpe thaj sar?

E arakhutne themeske (ombdusmanoske) šaj mothon pi dukh sa e manuša (džuvlja, murša -pherdeberšenge vaj čhavre), sajek andar savi si phuv. E arakhutne themeske (ombdusmanoske) šaj mothon po pharipe vi sa e kidimata themeske, amalimata, preduzečura vaj aver hakajimaske džene, amare vaj avere phuvjange (sindikatura, nevladake amalimata thaj čhute). E ombdusmanoske, maškar godova, šaj pučaren tumaro pharipe numa pe organura save primenin propisura katar Republika Srbija. E ombdusmano naj aštipe bućake karing organura avre phuvjenge vaj maškarselikane amalimata.

Majsado čhand te pučaren tumaro pharipe si te pheren o formulari savo arakhadol po than kaj o arakhutno themesko (ombdusmano) kerel bući, vaj pe internet adresa www.zastitnik.gov.rs, savi arakhadol ande kaja brošura.

So našti ažukaren katar o arakhutno themesko (ombdusmano)?

E arakhutne themeske (ombdusmanoske) našti žalin tumen pe buti krisonengi, javnone tužilaštvonengi, Vladaki, Ustavnone krisoski, Themikane skupštinake. O arakhutno themesko (ombdusmano) kadale organonen pe zurali thamindi odredba, našti kontrolišil, so mandil kaj našti te arilil, haravel thaj činel godova so von učom ande, niti te utičil pe lengi bući.

Na e arakhutne themeske (ombdusmanoske) žalin tumen pe aver manuša. O arakhutno themesko (ombdusmano) arakhel tumaro hakajipe te na organura ravelimaske keren tumencar sar von kamen, a na katar aver manuša. O arakhutno themesko (ombdusmano) našti arakhel tumen katar bilačo keripe godolengo kaj save keren bući, no šaj žalin tumen pe inspekcijiske organura, pa vi pe godola save keren bući po inčardipe propisonengo ando trujalipe bućarne odnosonengo. Arakhutno themesko (ombdusmano) ni počinel kana arakhadol dukhadipe mestimasko thaj hakajimasko.

Šaj li žalin tumen pe godova sar kerel buti o Arakhutno themesko (ombdusmano)?

Arakhutno themesko (ombdusmano) si an piri buti biphandlo thaj korkoro pesko državako organo, thaj khonik našti utičil pe stavura thaj preporuke save vov anel, naj organo savo šaj arlil len. Palem, o arakhutno themesko (ombdusmano) pire bućake si godorno e Parlamentoske e Srbijake Republikako, savo alosarel les vaj, ande thamisa hramome situacije, arlil le. Isi aver državake organura save kontrolišin kaj o Arakhutno themesko (ombdusmano) misal del love andar o budžeti (državaki revizorsko institucija), del informacije katar javno baripe (Povereniko pala informacije katar javno baripe), sar sargo dženo mištol aver thamiura (krisura). Savore manušen si hakajipe te džanen sar džan leske buća pe lesi vaj laki pritužba thaj te mothol haćarel li čaljipe resutne rešenjesa.

Rudisaras e dženen te avel len ando dikhipi so šaj čaće kerdol pe thaj kozom vaxti trubul te načel džikaj lengo pharipe agorisavol.

Arakhutno themesko (ombdusmano) ka lel te dikhel tumari pritužba:

- kana tumari pritužba si ando trujalipe e arakhutne themeske (ombdusmanoske) bućako
- kana katar dukhadipe hakajimasko džikaj andipe pritužbako ni nakhlo majbut katar berš đesa
- kana majanglal dikhlen te tumaro hajipe arakhen raspoloživime hakajimase šajimase
- kana semnosarden la thaj muklen tumare podatkura

Te nesavo katar kadala uslovura naj pherdo, o arakhutno themesko (ombdusmano) Tumen, te godolese si šajipe, ka akharel te e pritužba pheren. Te godova na kerena, tumari pritužba ka avel čhudini.

So šaj o arakhutno themesko (ombdusmano) te mažitil Tumenge?

O arakhutno themesko (ombdusmano), po došlarimasko mothovipe manušengo vaj pe piro vast, ande bisajekhano postupko dikhel si li ando keripe ravelimaske organengo vareso muklino. Te godova arakhela, o arakhutno themesko (ombdusmano) rodel katar organura ravelimaske te godova so si muklino ortolpe, thaj mothol čand pala godova. Organo ravelimasko musaj te mothol e ombdusmanoske so kerda thaj, te na kerda, te mothol soske. O arakhutno themesko (ombdusmano) šaj putarde mangel te fuljardol o šorutno katar organo ravelimasko thaj te del godate sar te andol došladrdimasko, haradimasko thaj bipačamasko godornipe andar dukhadipe themeske hakajimasko.

Uzal o vazdipe thaj indardipe e postupkosko, o arakhutno themesko (ombdusmano) šaj avel maškarutno, te del undarnipe thaj mandaipie thaj te mažitisarel anglardimaske bućake ravelimaske organengo thaj arakhadengo manuškane mestimase thaj hakajimase. Gaja o arakhutno themesko (ombdusmano) kerel buti angleder (ačhavel avutne absera (slučajura) hakajikane haradimase) thaj edukativno (sikavel theme thaj bućarnen ande organura ravelimaske katar manuškano hakajipe thaj lesko arakhadipe).

Šaj li avel tumen bilačo inklistipe andar mothodipe e arakhutnese themeske?

Manuš našti inćarel došlarimasi, haradimasi, bipačamasi drendi vaj godornipe andar godova kaj ando lačo paćape mothoda Arakhutnese themeske (ombdusmanoske) vaj inzarda informacije save trubuje postupkose save tradel o arakhutno themesko (ombdusmano).

korkor dženo (lično) | podatkura katar godova savo čhuvel pritužba

alav ..... alav dadesko vaj dejako ..... kheruno alav .....

adresa kaj bešen ..... telefoni ..... e-mail .....

aver podatkura katar godova savo čhuvel pritužba (kadaja rubrika naj sen phandle(obavezne) te pheren, šaj pherenla te inčarena kaj godova šaj pomosarel te Tumari pritužba avel rešime)

dimaberš (datumo) bijanimasko ..... buči savi keren .....

murš vaj džuvli ..... save themese priperen ..... tumaro državljanstvo .....

kana si aver dženo maškaruno | podatkura katar pomosardo (te situmen)

alav ..... kheruno alav .....

adresa kaj bešel ..... telefoni ..... e-mail .....

džute hakajimase vaj mastimase save si **dukhade** .....

organi vaj organizacija pe savi pučelpe e pritužba (adresa, telefoni) .....

(gindo predmetosko vaj registrarsko gindo aktosko sava si dukhado hakajipe)

aver informacije (alav, kheruno alav thaj funkcija bučarnesi savo dukhada hakajipe godolesko savo del pritužba, than thaj dimaberš kerdine dukhake) .....

xarno mothovipe dukhavimasko tumare hakajimasko. Čhufen podatkura katar **postupko, akro** (rešenje thaj čhuto gindesa thaj demaberšesa kana si ando, te situmen) **vaj so si kerdino** sosa si dukhado Tumaro hakajipe.

prilogura (**kopije** katar odluke, izvodura, izveštajura, potvrde, izjave, katar lila thaj aver pruve) savenca fundosaren thaj zuraren so si ande pritužba .....

hramosaren save hakajimase čhanda therarden(koristisaren) majanglal no so mothoden Arakhutnese themese (anglaj savo organi thaj kana) .....

mothoden li varesavi dukh majanglal Arakhutnese themese thaj savi? .....

dimaberš thaj than .....

tumarevastesko semnosaripe .....